

О. О. Романова

кандидат філологічних наук, доцент,
старший викладач кафедри іноземних мов
Харківської національної академії національної гвардії України

О. В. Мудрик

викладач кафедри іноземних мов
Харківської національної академії національної гвардії України

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ СТУДЕНТАМИ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Статтю присвячено актуальній проблемі визначення суті обдарованості, шляхів її виявлення, навчання і виховання обдарованих студентів. Нами проаналізовано особливості прояву обдарованості у студентському віці, а також визначено сучасні методи і форми роботи з обдарованою молоддю, виявлено основні шляхи удосконалення відповідної роботи.

Одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики є турбота про обдаровану і талановиту молодь, її творчий, інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток. Адже молодь – це той потенціал держави, який визначатиме шляхи розвитку науки, техніки, економіки, мистецтва. Так склалося, що дослідники проблеми обдарованості частіше звертали увагу на дітей молодшого віку, справедливо вважаючи, що здібності й обдарування необхідно виявляти і розвивати якнайраніше. На нашу думку, період старшого юнацького віку має свої специфічні особливості у проявах обдарованості, які мають враховуватися викладачами ЗВО під час організації процесу навчання обдарованих студентів.

Під час праці з обдарованою молоддю постійно виникають педагогічні та психологічні труднощі, зумовлені різноманітністю підходів до визначення поняття обдарованості та її видів, включаючи вікову і приховану обдарованість, варіативністю сучасної освіти, а також незначною кількістю спеціалістів, професійно і особистісно підготовлених до роботи з обдарованими дітьми. Звідси виникає проблема щодо розроблення системи психологічних, дидактичних і психолого-дидактичних методів і навчальних матеріалів із теорії і практики роботи з різними категоріями обдарованих студентів у вищих навчальних закладах.

З метою виховання особистості нині важливим є створення таких умов, за яких могли б реалізуватися можливості кожного студента.

Вивчення обдарованості – надзвичайно складна проблема, тому для ефективності підготовки фахівців викладачеві необхідно бути гуманним, висококваліфікованим, всебічно розвинутим, мати різноманітний дидактичний матеріал для проведення занять і позакласної роботи. Адже криниця, з якої студент черпає свої знання, має бути чистою, як джерельна вода. Саме тому педагогічна практика підтверджує, що лише спільними зусиллями студентам можна забезпечити неперервний ланцюг: активний студент – магістр – аспірант – відомий науковець.

Ключові слова: обдарованість, обдарований студент, здібності, типи обдарованості.

Талант і творча обдарованість особистості стають нині запорукою економічного розвитку країни і сприятливим фактором національного престижу. Інтелектуала з високим рівнем розвитку творчих здібностей не можна замінити ані кібернетичною машиною, ані колективом індивідумів із середніми інтелектуально-творчими здібностями. Тому проблема творчості в наші дні стала настільки актуальною, що вона по праву вважається проблемою століття.

Обдаровані особистості – майбутній цвіт нації, гордість і честь України, її світовий авторитет. І завдання викладача на етапі модернізації змісту освіти полягає в тому, щоб дбайливо рости нові таланти.

Постановка проблеми. У наш час проблема обдарованості стає більш актуальною. Освіта є найбільш умотивованим соціальним інститутом щодо винайдення механізмів плекання талановитих творчих особистостей. Як пріоритетне постає завдання розроблення методологічних засад виявлення, розвитку та підтримки обдарованих дітей. Перетворення традиційного навчально-виховного процесу на освітній простір життєтворчості, насичений різноманітними інтерактивними заходами за всіма можливими сферами самореалізації особистості, є головною умовою розкриття потенціалу креативності студентської молоді.

Для такого перетворення доцільно використовувати максимально ефективні методи і форми

роботи з обдарованою молоддю у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням інтелектуального і творчого потенціалу обдарованої особистості займалися педагоги і психологи різних країн світу: Б. Ананьєв, Л. Виготський, В. Дружинін, О. Зазимко, О. Матюшкін, В. Моляко, Дж. Равен, В. Робінсон, С. Сисоєва, М. Холодна, В. Шадріков та інші.

Обдарований студент – це та особистість, в якій в ранньому віці виявляються здібності до виконання певних видів діяльності. До характерних проявів обдарованості у студентський вік належать такі: енергійне зростання моральних та інтелектуальних сил і можливостей; підвищений рівень абстрагування й узагальнення; формування прямих і зворотних операцій, міркувань і умовиводів; критичність; посилення розумової діяльності; прагнення до самовдосконалення; становлення світогляду, моральних, естетичних почуттів; уміння передбачати наслідки діяльності, критичність мислення; зростання й збагачення обдарованості; становлення, формування спеціальних схильностей і здібностей [1, с. 13]; легкість засвоєння нових ідей і знань, комбінування знань в оригінальний спосіб, гнучкість у концепціях, способах дій, соціальних ситуаціях; дуже добрий розвиток навичок спілкування, відкритість, дружелюбність, розвинене почуття гумору; жива й безпосередня уява; невміння приховувати свої почуття та емоції; активність, наполегливість, енергійність, схильність до ризику; нетерплячість під час виконання рутинної роботи, надання переваги складним завданням; незалежність у судженнях, поведінці [2, с. 18]. Але хотілося б зауважити, що обдаровані студенти – це, передусім, живі люди, а не абстрактні носії талантів, здібностей, тому необхідно звертати увагу і на їхні проблеми та недоліки.

Досліджуючи особливості прояву обдарованості в юнацькому віці, О. Зазимко [3] дійшла висновків, що провідними проблемами цього віку є пошук сенсу життя та професійне самовизначення. У період юнацтва людина стикається з необхідністю осмислення глобальних питань, пов'язаних з особистісними цінностями, уподобаннями та вибором суспільно значущих пріоритетів. Отже, ідентифікуючи обдарованість в юнацькому віці, ми можемо не тільки забезпечити відбір відповідних кандидатів до спеціалізованих навчальних закладів, але й допомогти вирішити проблему професійного самовизначення юнаків і дівчат. Проте, щоб така допомога була ефективною, ідентифікація обдарованості не має бути самоціллю, тобто зводиться лише до встановлення того чи іншого рівня певного типу обдарованості. Виявлення обдарованості має сприяти усвідомленню особистістю своїх можливостей, розумінню особистих механізмів розвитку і твор-

чості, озброювати позитивною інформацією щодо планованого успіху в діяльності. Обдарованих осіб в юнацькому віці вирізняє позитивний образ «Я», впевненість у своїх здібностях, сила характеру, наявність чітких домагань, певні особливості в характеристиках індивідуальних репрезентацій дійсності, своєрідність типу сприймання, характерні особливості розуміння та інтерпретацій подій внутрішнього і зовнішнього світу. На етапі юності відбувається перехід від наслідування до «оригінальної творчості» тощо [3].

До завдань роботи з обдарованою молоддю у цей період належить сприяння розвитку інтересу до творчості; розвиток конструктивних винахідницьких можливостей. Позиція педагога має реалізуватися в організації співпраці зі студентом, розумній тактовній пораді, консультації, створенні умов для роботи з фахівцями високого рівня [3, с. 13]. Як зазначає О. Бобир, у цей період відбувається повноцінне «вростання» особистості в культуру, про що свідчить формування інтелектуальної обдарованості, в основі якої – своєрідність ментального досвіду. Важливість цього періоду визначається також тим, що перебування юнацтва в умовах вищого навчального закладу здатне створити систему вимог, адекватних основним параметрам креативного середовища. Це дає змогу моделювати систему активних виховних впливів на розвиток обдарованості в цьому віці [4, с. 8]. У цей період відбувається інтенсивний процес самовизначення особистості, зокрема професійного. У зв'язку з цим важливим для становлення обдарованої особистості варто вважати формування цінностей і смислів у сфері її самосвідомості, що суттєво впливає на рівень духовного розвитку та інтелектуального досягнення дійсності [3].

Дослідники вважають, що викладач повинен мати «розумний» консерватизм як поєднання рис індивіда з певною інерційністю психічної діяльності, яка водночас не перешкоджає інноваціям [5, с. 70].

Мета статті – визначити та проаналізувати особливості прояву обдарованості у студентському віці, а також сучасні методи і форми роботи з обдарованою молоддю, виявити основні шляхи удосконалення відповідної роботи.

Виклад основного матеріалу. Під обдарованістю розуміється сукупність високого рівня природних задатків і схильностей як передумова розвитку здібностей до певних видів діяльності. Для обдарованих особистостей характерним є: підвищена схильність до розумової діяльності, висока активність розуму, прояв самостійності в процесі пізнання. Тому головним завданням викладача в цьому напрямі є розкриття студентської обдарованості, створення системи роботи з обдарованими студентами, використання різноманітних

методик, виявлення інтересів і розвитку творчих здібностей.

Для організації роботи з обдарованими студентами необхідно виробити алгоритм діяльності з цього питання.

1. Виявити здібності та обдарування студентів.

2. Проводити мотиваційну роботу з обдарованими студентами задля орієнтації їх на досягнення високих результатів.

3. Запроваджувати діагностики для вивчення інтересів особистості.

4. Організувати системну роботу.

Робота з обдарованими студентами має здійснюватися за індивідуальним планом:

- взаємодія викладача з психологом та куратором групи;

- дослідницька діяльність студентів;

- робота гуртків, факультативів;

- випуски газет, брошур;

- самоосвітня діяльність студентів;

- змістовна позаурочна робота;

- стимулювання саморозвитку.

Роботу зі здібними й обдарованими студентами треба проводити на заняттях та в позанавчальний час.

Шляхи розвитку творчості студентів на заняттях ми бачимо в:

- проведенні самостійних робіт творчого характеру;

- реалізації проблемного підходу у навчанні;

- впровадженні технічних засобів навчання;

- використанні розвивальних творчих ігор;

- створенні ситуації успіху;

- розв'язуванні творчих завдань;

- реалізації індивідуального підходу до навчання.

Проблемне навчання – така організація навчальних занять, яка сприяє створенню під керівництвом викладача проблемних ситуацій і активній самостійній діяльності студентів із метою їх вирішення, внаслідок чого й відбувається розвиток розумових здібностей та творче оволодіння знаннями, навичками, вміннями.

На заняттях застосовуємо інформаційні технології, які дають змогу оптимально використовувати час на вивчення теми, а також підвищувати рівень сприйняття і розуміння студентами матеріалу, робити навчальну інформацію доступнішою для сприйняття, зрозумілою за допомогою відеосупроводу, інтерактивності навчальних систем.

На заняттях із застосуванням інформаційних технологій пояснення викладача супроводжується інформацією на слайдах, що є не тільки яскравою динамічною ілюстрацією, а й способом фіксації найсуттєвішого у новому матеріалі. Міжпредметні зв'язки, що стають у процесі такого викладу тіснішими, роблять границі навчальних дисциплін прозорішими і сприяють їхній інтеграції. А для студен-

тів елементи навчального процесу складаються в цілісну, логічно оформлену систему.

Дедалі більше поширюються інтерактивні технології навчання, коли навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх студентів. Це співнавчання, взаємонавчання, де студент і викладач є рівноправними, рівнозначними об'єктами навчання.

Інтерактивне навчання уможливорює різке збільшення відсотка засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість студента, але й на його почуття, волю.

Щоб застосування інтерактивних технологій було ефективним, попередньо плануємо свою роботу:

- даємо завдання студентам для попередньої підготовки (прочитати, продумати, виконати самостійні підготовчі завдання);

- проводимо швидкі опитування, самостійні домашні роботи з різноманітних матеріалів теми, що не були пов'язані з інтерактивними завданнями;

- відбираємо для заняття такі інтерактивні вправи, які б дали студентам «ключ» до засвоєння теми;

- під час виконання інтерактивних вправ даємо студентам час подумати над завданням, щоб вони виконували його серйозно, а не механічно;

- дуже важливо провести глибоке обговорення за підсумками інтерактивної вправи, зокрема, акцентуючи на іншому матеріалі, що безпосередньо не порушувався в інтерактивній вправі.

Лекції теж намагаємося зробити більш результативними. Пояснюючи матеріал короткими частинами, блоками, пропонуємо студентам обговорити кожну таку частину, а потім продовжувати пояснення. Унаслідок такого навчання засвоєння матеріалу може бути вдвічі більшим, ніж монологічне пояснення.

Висновки і пропозиції. Робота викладача з обдарованими студентами повинна не мати хаотичний характер, а бути системною, неперервною. Тільки такий системний підхід до виявлення і розвитку творчої активності студентів може дати позитивний результат.

З огляду на вищезазначене викладачам у роботі з обдарованими студентами пропонуємо:

- застосовувати проблемний метод у навчанні;

- проводити самостійні роботи творчого характеру;

- розвивальні творчі ігри.

З важливих напрямів роботи з обдарованою молоддю вважаємо за доцільне виокремити поглиблене вивчення фахових дисциплін, залучення студентів до науково-дослідної роботи, цілеспрямований розвиток педагогічних здібностей, поглиблене володіння професійними вміннями та навичками, а також вдосконалення викладачами своєї педагогічної майстерності.

Традиційно провідним напрямом навчання обдарованих студентів залишається залучення їх викладачами до науково-дослідницької роботи у наукових гуртках та проблемних групах, участі в конкурсах наукових робіт та олімпіадах зі спеціальності, а також у студентських наукових конференціях. Зі стратегій навчання обдарованих студентів частіше використовуються збагачення змісту навчального матеріалу, поглиблене вивчення предмета, диференціація та індивідуалізація навчання. Визначаючи ефективність проблемності у навчанні, більшість викладачів все ж таки частіше застосовує в роботі інформаційно-ознайомлювальні методи. Організація навчання обдарованих студентів передбачає в основному підготовку для студентів диференційованих завдань різного рівня за умови традиційного їх поділу на академічні групи. Лише в деяких вищих навчальних закладах реалізується навчання обдарованих студентів за індивідуальними програмами та поділ їх на спеціальні групи за рівнем здібностей. Методи активізації навчально-пізнавальної діяльності обдарованих студентів відрізняються різноманітністю і, як правило, мають професійну спрямованість. На жаль, цілеспрямоване навчання

обдарованих студентів у більшості закладів вищої освіти здійснюється за власної ініціативи викладачів і студентів, оскільки адміністрація не приділяє необхідної уваги цьому напрямку роботи.

Список використаної літератури:

1. Деякі аспекти вирішення проблем навчання обдарованих дітей. *Педагогічна підтримка обдарованості*. К.: Вид. дім «Шкіл. Світ», 2005. 128 с.
2. Обдаровані діти: виявлення – навчання – розвиток: психолого-дидактична система. *Завуч*. 2003. № 17-18 (спецвипуск). С. 27–28.
3. Зазимко О.В. Психологічні основи ідентифікації технічної обдарованості в юнацькому віці: автореф. дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07. Київ, 2003. 25 с.
4. Бобир О.В. Особистісні характеристики юнацтва з різними формами обдарованості: автореф. дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07. Харків, 2005. 22 с.
5. Сгадов С. Готовність викладача до інноваційної діяльності як компонент його організаційної культури. *Вісник Львівського університету. Серія : Педагогіка*. 2009. Вип. 25. Ч. 2. С. 67–73.

Romanova O., Mudryk O. Technology of working with gifted students by the use of interactive methods in education

The article is dedicated to the actual problem of the definition of the giftedness essence, the ways of its identification, teaching and upbringing of gifted students. The article analyzes the peculiarities of manifestation of giftedness in the student's age, as well as determines the modern methods and forms of working with gifted youth, identifies the main ways of improving the appropriate work.

One of the priority areas of state educational policy is the care for gifted and talented youth, its creative, intellectual, spiritual and physical development. After all, young people are the potential of the state, which will determine the ways of development of science, technology, economic and art. Previously, researchers of the giftedness issue paid more attention to young children, fairly believing that abilities and talents should be identified and developed as soon as possible. In our opinion, the period of elder youth age has its own peculiarities in the manifestations of giftedness that should be taken into account by university teachers during the organization of the process of teaching gifted students.

Working with gifted youth is constantly experiencing pedagogical and psychological difficulties due to a variety of approaches in the concept of giftedness and its types, including age and hidden talent, variability of modern education, as well as a small number of professionals trained to work with gifted children. Hence, a problem arises in developing a system of psychological, didactic and psycho-didactic methods and teaching materials on the theory and practice in working with different categories of gifted students in higher educational establishments.

In order to educate the personality, it is important to create such conditions in which the ability of each student could be realized.

The study of giftedness is an extremely difficult problem. Therefore, if a teacher wants his training to be effective he needs to be humane, highly skilled, all-around person, have a variety of teaching materials for conducting classes and extracurricular activities. After all, the well from which the student derives his knowledge must be clean as spring water. That is why pedagogical practice confirms that only with the help of joint efforts students can provide a continuous chain: active student – master – postgraduate student – famous scientist.

Key words: *giftedness, gifted student, abilities, types of giftedness.*